

Innspill til Venstre / kreativ næring

Norske Billedkunstnere (NBK) er en landsdekkende fagorganisasjon for profesjonelle billedkunstnere i Norge, bestående av om lag 3300 medlemmer fordelt på 20 grunnorganisasjoner. NBK har som formål å ivareta billedkunstnernes faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser.

INTRODUKSJON

En underskog av enkeltstående kulturprodusenter danner fundamentet til det som nå omtales som kreativ næring. Kunstnere drives i utgangspunktet av skaperkraft og trang til utforskning, og er oftest registrert som enkeltpersonforetak (ENK). Men selv om økonomiske resultat ikke er det primære målet, er kunstnere avhengig av inntekter fra sitt arbeid. Samtidig som en er konsentrert om å utvikle eget kunstnerskap, er en kunstner i de fleste tilfeller også sin egen markedsfører, økonomisjef og regnskapsfører.

Kunsten bidrar til attraktive lokalsamfunn og engasjerer innbyggerne. Kunsten er samfunnsnyttig langt utover sin markedsverdi. Der kunstnere har sine arbeidsplasser skapes sosiale møtepunkt og aktivitet. Kunstnere trekker til seg publikum og tilbyr viktige opplevelser og engasjement i sine nærmiljø.

UTFORDRINGER

Å utvikle et eget kunstnerisk uttrykk tar lang tid, og utviklingen av et kunstnerskap fordrer muligheter for inntekt fra kunstnerskapet. Å etablere seg som kunstner kan sammenlignes med merkevarebygging – en langsiktig prosess som for de fleste kunstnere består av søknad til ulike støtteordninger, søknader om utstillingsplass, gjennomføring av utstillinger og deltakelse i konkurranser om oppdrag for kunst i offentlig rom. Som enkeltpersonforetak står kunstnere i en svak forhandlingsposisjon om de økonomiske betingelsene for sitt arbeid. I tillegg skaper sterk konkurranse om oppdrag og utstillingsplass, en uheldig dynamikk i feltet.

Billedkunstneres arbeidsprosesser er i de aller fleste tilfeller plasskrevende. NBK får stadig tilbakemeldinger fra våre medlemmer om et skrikende behov for atelier og egnede produksjonslokaler. Mangel på kunstneratelier er et stort problem flere steder i landet. Særlig i de største norske byene er ateliersituasjonen prekær. De siste årenes «gentriferingsprosess» av sentrumsnære industri- og næringsområder har presset ut kunstnere som ikke lenger har råd til å betale en stadig økende markedsleie.

I dag er det en «missing link» mellom kunstner og marked. Antallet private gallerier har gått ned, og kun en håndfull private kommersielle gallerier i Norge arbeider opp mot et internasjonalt kunstmarked. Disse svært få galleriene arbeider kun med en liten utvalgt «stall» hvor flertallet av

norske kunstnere blir stående utenfor.

SOM «FORRETNINGSMODELL» FALLER KUNSTNERE MELLOM TO STOLER I DAGENS VIRKEMIDDELAPPARAT

Det er i dag svært hard konkurranse om midlene i støtteordningene som ligger under Kulturrådet – støtteordninger som er giret mot enkeltprosjekt eller utstillinger. Kulturrådets fagutvalg vurderer søknadene utelukkende basert på kunstnerisk innhold. Skapende kunstnere kan ha gode ideer som oppfattes som for store og omfattende til å bli prioritert av fagutvalget, samtidig som de faller igjennom hos Innovasjon Norge fordi prosjektene blir for små og fremstår som lite skalerbare. Det er behov for et virkemiddelapparat som i større grad rettes mot behovene til underskogen av enkeltaktører i kulturfeltet som billedkunstnere representerer.

Selv om «skalerbarheten» i et kunstnerskap er vanskelig å måle, har kunstnere registrert som ENK en liten og fleksibel forretningsmodell som lett kan tilpasses nye situasjoner og utfordringer. På grunn av denne fleksibiliteten har kunstnere potensial til å utvikle kunstnerskap som genererer aktivitet langt utover seg selv. (Ref. Munch)

REGIONALE OG LOKALE INNHOLDSLEVERANDØRER

Selvstendig næringsdrivende billedkunstnere har en aktivitet i skjæringsfeltet mellom kultur og næring. Selv om hver enkelt kunstner kan ha et lite driftsoverskudd sammenlignet med en del andre næringer, utgjør summen av alle kunstnernes næringsaktivitet samlet sett et stort beløp.

Med kunnskap og kulturell kapital skaper kunstnere innhold med ringvirkninger både i og rundt miljøene hvor kunstnerne opererer. Kunstnere skaper aktivitet, kommer med ideer og initiativ, og bidrar med sitt arbeid til stedsutvikling ved å samle folk til felles erfaring og debatt. Som innholdsleverandører generer kunstnere arbeidsplasser, på museer og gallerier, gjennom å fylle disse med innhold. I utførelsen av større kunstoppdrag bidrar kunstnere til arbeidsplasser lokalt, ved å bruke underleverandører i utførelsen av oppdraget.

Som mange små næringsaktører bidrar kunstnere til et rikt kunst og kulturliv som også er attraktivt for turister, både lokalt og regionalt. Slik bidrar kunstnere som innholdsleverandører til stedsutvikling på flere plan. (F.eks. Pikene på broen i Kirkenes, ToU i Stavanger, Aggregat i Ålesund og Velferden, Sokndal Scene for Samtidskunst)

Kunsten bringer folk sammen og skaper sosiale møtesteder. Regionale kunstsentre og kunstnerinitierte visningssteder er ofte gratis å besøke, både for turister og lokalbefolkning.

ETT KUNSTNERSKAP KAN GENERERE INTERNASJONAL AKTIVITET

Munch er et godt eksempel på hvor mye ett eneste kunstnerskap faktisk kan generere, med ikoniske bilder kjent over hele verden og et tretten etasjers kunstmuseum med 183 ansatte. Munchs kunstnerskap har en helt uvurderlig markedsføringsverdi for Norge som nasjon, og hans bilder er blitt en del av en internasjonal kulturarv. Men ingenting av dette hadde vært mulig uten Edvard Munchs egen skapertrang og ukuelige egeninnsats for å utvikle sitt kunstnerskap.

Men skapertrang og innsatsvilje er ikke nok i seg selv. Man trenger også et mulighetsrom. Tilgang på infrastruktur som atelier og visningssteder for kunst er essensielt for å utvikle den underskogen av kunstneriske initiativ som er nødvendig for å få fram kunstnerskap som kan hevde seg internasjonalt.

FORSLAG TIL STRATEGISKE TILTAK

Innledning. For å produsere kunst og utvikle kunstnerskap er det nødvendig at kunstnerne sikres gode rammevilkår. Visuelle kunstneriske uttrykk har ofte et internasjonalt nedslagsfelt. **Bedre rammevilkår** vil bidra til kunstnerskap som kan hevde seg både nasjonalt og internasjonalt. Det er nødvendig med en bevisst politikk for infrastruktur på kulturfeltet for å skape muligheter for at kunstnere kan bo og virke lokalt og regionalt. Kunstnere kan også i større grad bidra med sin kompetanse. Kunstnere bidrar til nytenking med sin metode å jobbe på – en ressurs som kan brukes i andre sammenhenger. I kunstens verden er det ingen fasit, og kunstnerens arbeidsmetode er å hele tiden se etter nye løsninger og mulige kombinasjoner. For å øke internasjonalt samarbeid, bør en styrke etablerte strukturer, for slik å bedre vilkårene for å jobbe internasjonalt.

Integrering og samlokalisering på kunstens premisser. Kunstneratelierene i Oslo rådhus er et eksempel på samlokalisering og integrering av kunstnerisk aktivitet. Et annet eksempel er Norske Billedkunstnere (NBK) sin avtale med gruveselskapet Kings Bay i Ny Ålesund, hvor kunstnere gis mulighet til arbeidsopphold som går parallelt med forskningsaktivitet. Et tredje eksempel er atelier ved Tempe helse- og velferdssenter i Trondheim (drives av Trondheim kommune). Senteret er knyttet til sykehjem og omsorgsboliger, men fungerer også som et samlingssted og kulturhus for bydelen, hvor atelier lånes ut til kunstnere på åremål (to år av gangen) i bytte mot kunstnerisk aktivitet som kan dreie seg om åpent atelier eller kunstprosjekt i og for bydelen utover denne perioden.

NBK mener det er en god ide at det etableres en insentivordning som gjør det mulig å inngå lignende avtaler om samlokalisering eller samarbeid mellom enkeltkunstnere og lokale bedrifter. Et samarbeid kan for eksempel bestå i at kunstnerne får et gratis gjestatelier med stipend i ett eller to år, der kunstneren ved slutten av oppholdet presenteres en utstilling og en kunstnersamtale.

Vi foreslår også at det settes krav til at det settes av areal til kunstnerisk aktivitet med mulighet for redusert eller subsidiert leie når det skal bygges ut nye nærings- eller byområder.

Visningsrom/galleri som også kan selge og formidle kunst samlokalisert med kunstneratelier, vil kunne gi aktivitet i byrommene, og samtidig gi kunstnere flere muligheter til å stille ut og å møte et større publikum.

Ordninger som **Statens kunstnerstipend** er viktige for å gi kunstnere mulighet til fordypning og utvikling. Arbeidsstipender gjør det mulig for at Norge, som en liten nasjon, kan fostre «smalere» kunstuttrykk som kan ha et større nedslagsfelt/publikum internasjonalt. Her ligger et ubrukt potensial, jamfør den tidligere omtalte «missing link» mellom kunstner og marked. Å gi norske gallerier mulighet til å delta på internasjonale kunstmesser, bidrar til at særegne norske kunstnerskap når ut til sitt «target market».

Utvikle **nye muligheter for gjesteopphold og utveksling internasjonalt**. Billedkunstnere har alltid arbeidet på tvers av landegrensener. Gjesteopphold for kunstnere i utlandet, bidrar til ideutveksling og nye impulser. I tillegg til samarbeid med andre kunstnere, gjør lengre utenlandsopphold det mulig å knytte kontakter med utenlandske gallerier og kuratorer – nettverk som vil være nyttig senere i karrieren. Samarbeid over landegrensener har også positive ringvirkninger som at inntrykk og impulser fra andre land øker forståelsen for vår egen kultur.

Økt investering i eksport av norske kunstnerskap ved å **styrke eksisterende ordninger** som for eksempel Office of Contemporary Art Norway (OCA). I dag er støtteordninger til kunstnere som på eget initiativ har fått utstillingsavtale i utlandet på et minimum. Kunstnere får i dag i større grad invitasjoner til utstillinger i utlandet, og her er det et stort behov for finansiering.

AVSLUTNING

Kunstnerne er essensielle i kulturlivets økosystem. Kunsten som skapes lar oss også erfare og sanse på nye måter og har verdi i seg selv. Kunsten er en plattform for frie ytringer. Den bidrar til selvstendig tenkning og stimulerer til en nyansert og flerfoldig samfunnsdebatt. I vår gjennommedierte samtid, er den visuelle kunsten spesielt viktig for bearbeiding og forståelse av visuelle uttrykk.

Kunstnere er ofte kritiske stemmer og en spydspiss for ideer og diskusjoner som belyser utfordrende tema i lang tid før andre. Det finnes eksempel på at miljømessige utfordringer og global oppvarming har blitt tematisert i samtidskunst mange år før de samme temaene kom på dagsordenen i det samfunnspolitiske beslutningsnivået.

Det tar lang tid å etablere seg som kunstner og det er behov for å få på plass et virkemiddelapparat som i større grad tar hensyn til hva som skal til for å etablere et kunstnerskap.

Geir Egil Bergjord,
styreleder Norske Billedkunstnere